

Agnieszka K o ł o d z i e j (Vratislav)

IVETA VALENTOVÁ (ED.), JAZYKOVEDNÉ ŠTÚDIE XXIX. ŽIVOT MEDZI APELATÍVAMI A PROPRIAMI, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 2011, 259 s.

V každém slovanském i neslovanském jazyce je možné lexikální zázemí rozdělit na dvě hlavní sféry: první sféru tvoří vlastní jména – *nomina propria*, druhou pak jména obecná – *nomina appellativa*. S těmito sférami se setkáváme každodenně, a můžeme tedy konstatovat, že významně ovlivňují lidský život.

Podle Rudolfa Šrámka „[a]bsolutní protiklad mezi oběma sférami neexistuje. Diference mezi nimi jsou dány především odlišnou strukturací významu, značně odlišenou distribucí pojmenovacích způsobů a slovtvorných prostředků, u proprií pak také nepřítomností nebo jiným charakterem některých gramatických zákonitostí (např. všechna propria jsou substantiva, srov. příj. *Doskočil, Spal*, propria se nestupňují, nemohou se časovat ap.); vazba proprií na mimojazykovou skutečnost je na rozdíl od apelativ přímá a je rozhodující jak pro volbu pojmenovacího motivu, tak pro realizaci identifikační funkce v komunikačním užívání proprií.“¹⁾

S názorem tohoto jazykovědce samozřejmě souhlasíme i s přihlédnutím na slovenský sborník referátů nazvaný *Jazykovedné štúdie XXIX. Život medzi apelatívmi a propriami*. Tuto publikaci v roce 2011 vydalo nakladatelství Slovenské akademie vied „Veda“. Publikace navázala na mezinárodní vědecký seminář, který se konal 8. prosince 2010 v Bratislavě u příležitosti 90. narozenin profesora PhDr. Vincenta Blanára, DrSc., dr. h. c. Kromě účastníků semináře se na této publikaci podíleli i jiní autoři, kteří chtěli uctít osobnost významného badatele a onomastika.

Samotnému obsahu sborníku pak předchází úvodní slovo **Milana Majtána** na počest jubilanta, ve kterém jsou vzpomenuty badatelské aktivity profesora Vincenta Blanára, vyjmenovány jeho nejdůležitější vědecké práce a zdůrazněna vedoucí úloha, kterou hrál ve formování historického slovníku slovenštiny.

Sborník obsahuje 3 základní kapitoly: 1. Onomastika, 2. Dejiny slovenčiny a 3. Slovensko-slovanské paralely, z čehož vyplývá, že vědecká pozornost byla věnována nejen propriální sféře jazyka, ale rovněž tématu homonymie, kultury jazyka apod. Závěr pak tvoří bibliografie profesora Vincenta Blanára, vztahující se k jeho dlouholetému působení v jazykovědné/onomastické oblasti a obsahující publikace od roku

¹⁾ R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*, Brno 1999, s. 53

1946 do roku 2010. K seznamu Blanárových prací jsou přidány zmínky o autorových projektech, jeho edičních, překladatelských a redakčních činnostech.

Kapitola „Onomastika“ je rozdělena na čtyři tematické okruhy, a to 1. Všeobecné otázky onomastiky, 2. Antroponomastika, 3. Toponomastika, 4. Hydronomastika a chrématonomastika.

První podkapitola obsahuje tři příspěvky. Prostředky identifikace objektů se zabýval **Milan Majtán**, který ve svém textu navazoval na základy vypracované v této vědecké oblasti Vincentem Blanárem. **Olga Martincová** v příspěvku „Depropriální neologizmy v současné češtině“ soustředila pozornost na apelativní pojmenování, jejich základ tvoří různé druhy vlastních jmen, např. antroponyma, toponyma, etnonyma apod. Tento slovotvorný proces autorka vnímá jako „neologický jev“. Pod posledním příspěvkem této kapitoly je podepsán **Ján Bauko**, který se věnoval problematice socioonomastiky a oblastem jejího výzkumu, např. propriální politice, kontaktové onomastice, módě jmen apod. V textu autor charakterizuje oblasti socioonomastiky a uvádí příklady vlastních jmen maďarské národnostní menšiny žijící na Slovensku, pro kterou je charakteristické dvojaké používání rodného jména a příjmení (viz s. 40).

Podkapitola Antroponomastika obsahuje 5 příspěvků. Tuto část otevírá referát **Pavla Žiga** „Apelativum blanár a proprium Blanár v slovenskom jazykovom kontextu“. Autor uvádí nejčastější slovenská příjmení a také motivaci příjmení *Blanár*, které patří ke skupině příjmení vzniklých propriálních apelativ. Ostatní tři příspěvky navazují na práce Vincenta Blanára, jež pro autory těchto článků byly inspiračním zdrojem. **Anna Divičanová** se zaměřila na zkoumání rozdílů, jež se objevují ve sféře slovanských příjmení vyskytujících se v oblasti Maďarska, a také na osvětlení hlavních příčin tohoto stavu. **Adriana Ferenčíková** se pokusila analyzovat příjmení *Tinák*, charakteristické v tekovské Požiravě, s ohledem na jeho původ, motivaci, zvukovou stránku apod. Problému motivace v onymické sféře se věnovala **Iveta Valentová**, autorka příspěvku „Onymická motivácia funkčných členov živých mien v hornonitranskej oblasti“. Podkapitolu tykající se antroponomastiky pak uzavírá článek **Miroslava Kazíka** „Antroponymum a relígia“, v němž autor upozorňuje na významnou úlohu náboženství jako faktoru determinujícího proces vzniku a fungování antroponym.

Do kapitoly Toponomastika náleží 6 příspěvků, které se týkají jak gramatické stránky fungování toponym, tak i stránky metodologické. V prvním příspěvku **Rudolf Krajčovič** seznamuje čtenáře s významem syntetické metody jež dovoluje provést zkoumání toponyma z historického hlediska, podrobněji a přesněji. **Ivor Ripka** připravil článek „Endonymá a ich adjektívne deriváty v slovníkach“. Na gramatickou stránku fungování toponym, přesněji na skloňování oikonym patřících k ženskému paradigmatu, se zase zaměřila **Jana Marie Tušková**. Autorka zdůraznila, že toto téma není ještě dobře probádáno a v budoucnu by se mělo v tomto výzkumu pokračovat a vymezit další paradigmatu: mužské a střední. Povahu spíše dialektologickou má pak ná-

sledující příspěvek autorky **Stanislavy Spinkové**, věnovaný pomístním jménům s etymonem *-drah*. Analýzu vede s ohledem na motivovanost anoikonym v oblasti Moravy a české části Slezska pohybem dobytka. Kromě příspěvků napsaných česky a slovensky pak v tomto sborníku najdeme i článek v angličtině z pera **Aleha I. Kopacha** pojmenovaný „Onomasiological Categories of Attribute and Substance and Their Reflection in the Grammar of Places Names“. Poslední příspěvek v podkapitole Toponomastika, napsaný **Jurajem Hladkým**, se týká analýzy dvou toponym: oronyma *Tribeč* a oikonyma *Kostoľany pod Tribečom*.

Kapitolu Onomastika doplňují 2 příspěvky, které pojednávají o hydronomastice a chrématonomastice. **Andrej Závodný** se zaměřil na téma posesivnosti ve slovenských hydronymech a popsal možnosti jejich třídění podle vztahových modelů (A, B, C, D). Závěrem článku autor přidal formální klasifikaci a uvedl posesivní topoformanty. Chrématonymie se ujal **Pavol Odaloš**, pro kterého byly inspirací názvy vlakových spojů. Badatel upozornil na historii pojmenovávání vlakových spojů a také na způsoby jejich motivace.

Dejiny slovenčiny je část, která čítá 4 příspěvky: 3 slovenské a 1 chorvatský. Kapitola začíná příspěvkem **Slavomíra Ondrejoviče** pojmenovaným „K jazykovej kultúre 30. rokov 20. storočia na Slovensku“, ve kterém autor popisuje situaci slovenštiny v uvedeném období. Na analýzu korespondence M. Hradského se zaměřila **Siniša Habijancová** v článku „Dva pozoruhodné záznamy v listoch M. Hradského (prvá polovica 17. stor.)“. Lexikografickou povahu pak vykazují příspěvky **Martiny Kopecké** a **Renáty Ondrejkové**. Za centrum své vědecké pozornosti obě badatelky zvolily Historický slovník slovenského jazyka. První autorku z jazykovědného hlediska zaujala památka „*Ďeťinná spratoweň*“ jako zdroj polonismů pro Historický slovník slovenského jazyka. Druhá se zabývala analýzou hungarismů v Historickém slovníku slovenského jazyka – přesněji jejich žánrovým a stylovým členěním.

Poslední částí sborníku je kapitola Slovensko-slovanské paralely. Do obsahu této části publikace přispěli dva autoři: **Juraj Vaňko** a **Mária Žiláková**. První z autorů zvolil všeobecné téma – mezijazykovou homonymii; popsal slovensko-slovinská metaforická homonyma. **Mária Žiláková** upřela svou pozornost k bulharské menšině žijící na území Slovenska, v obci Čív. Autorka popsal proces adaptace Bulharů na slovenské prostředí s ohledem na kulturní, společenské, hospodářské, jazykové aj. faktory.

Publikace *Život medzi apelatívami a propriami* nabízí poznatky z výzkumu onymické sféry jazyka z několika hledisek. Do sborníku patří řada zajímavých a pro slovanskou onomastiku důležitých příspěvků. Díky této publikaci je možné vidět, jakou úlohu ve vývoji nejen slovanské, ale i evropské onomastiky sehrál profesor Vincent Blanár a jak důležitým inspiračním zdrojem pro mladší onomastickou generaci je jeho vědecká činnost. Závěrem připojená bibliografie prof. Blanára, sestavená **Júlií Behýlovou** a čítající skoro 50 stran, také svědčí o významu slovenského nestora slovenské lingvistiky a onomastiky – profesora Vincenta Blanára.